

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἰτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

13 Νοεμβρίου 1877

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

*αθανασίου
διακού*

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]

Συνέλιπα: 182 σελ. 705.

VIII. ΛΙ ΜΗΧΑΝΑΙ.

«Ἀνάθεμα τὰς μηχανάς! Κατὰ πᾶν ἔτος ἡ προσδευτική αὐτῶν ἰσχὺς κατὰδικάζει εἰς τὴν πενίαν ἑκατομμύρια ἐργατῶν, ἀφαιροῦσα αὐτοῖς τὴν ἐργασίαν, μετὰ τῆς ἐργασίας τὸν μισθὸν, μετὰ τοῦ μισθοῦ τὸν ἄρτον. Ἀνάθεμα τὰς μηχανάς!»

Τὴν κραυγὴν ταύτην ὑψώνει ἡ δημώδης πρόληψις, καὶ αὐτῆς ἡ ἡχὼ ἀντηγεῖ διὰ πασῶν τῶν ἐφημερίδων.

Ἀλλὰ—ἀνάθεμα τὰς μηχανάς—ἰσοδυναμεῖ τῷ—ἀνάθεμα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Με κατὰθλίβει δὲ ὅτι ἐνδέχεται νὰ εὑρεθῇ καὶ νοήμων ἄνθρωπος συνεπικυρῶν τὸ δόγμα τοῦτο.

Ἐὰν τὸ δόγμα ᾗται ἀληθές, ποῖται αἱ αὐστηραὶ αὐτοῦ συνέπειαι; Ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐνεργητικότης, εὐεξία, πλοῦτος, εὐδαιμονία πιθανὰ εἰμὴ διὰ τοὺς ἡλιθίους λαοὺς, τοὺς κατὰδεδικασμένους εἰς διανοητικὴν ἀκίνησίαν, εἰς οὗς ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε τὸ βλέπον ὁδὸν τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ παρατηρεῖν, τοῦ συνδυάζειν, τοῦ ἐφευρίσκειν, τοῦ δι' ὀλιγωτέρων μέσων ἐπιτυχᾶν πλείονα ἀποτελέσματα. Τὰ ῥάκη, ἐξ ἐναντίας, αἱ ῥυπαραὶ καλύβαι, ἡ πενία, ἡ ἀσιτία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀτονία εἶναι ὁ ἀναπόφευκτος κληρὸς παντὸς ἔθνους ζητούντος καὶ εὐρίσκοντος ἐν τῷ σιδήρῳ, τῷ πυρὶ, τῷ ἀνέμῳ, ἐν τῇ ἡλεκτρικῇ καὶ τῇ μαγνητικῇ, ἐν τοῖς χημικοῖς καὶ μηχανικοῖς νόμοις, ἐν ταῖς δυνάμεσι τέλος τῆς φύσεως τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἰδίων ἀτομικῶν δυνάμεων. Ἀρμόζει δὲ τότε νὰ εἰπώμεν μετὰ τοῦ Ῥουσσώ «ὁ ἄνθρωπος, ὅστις σκέπτεται, εἶναι ζῶον διεφθαρμένον.»

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ. Ἐὰν τὸ δόγμα ᾗται ἀληθές, πάλιν, ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται καὶ ἐφευρίσκουν, ἐπειδὴ πράγματι ὅλοι, ἀπὸ

τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, καὶ κατὰ πᾶσαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν στιγμὴν, προσπαθοῦν νὰ ἐπιτυχάνωσι τὴν σύμπραξιν τῶν δυνάμεων τῆς ἑξῶθι: ἡμῶν φύσεως, νὰ παράγωσι πλεόντερον δι' ὀλιγωτέρου κόπου, νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν αὐτοὶ, ἢ ἄλλοι χάριν αὐτῶν ἐπὶ ἀμοιβῇ, ἐκτελοῦσι, νὰ καρπῶνται ὅσον οἶόν τε μείζονα ποσότητα ἀπολαύσεων δι' ὅσον οἶόν τε ἐλάσσονος ἐργασίας, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος τρέχει εἰς παρακμὴν ἕνεκεν αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς διανοητικῆς πρὸς τὴν πρόοδον ῥοπῆς, τοῦ κέντρου τούτου ἐκαστοῦ ἀτόμου.

Πρέπει δὲ νὰ βεβαιωθῇ, ὡς συνέπειαι, διὰ μὲν τῆς στατιστικῆς ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Λαγκαστρίας (ἐν Ἀγγλίᾳ), φεύγοντες τὴν πατρίδα ταύτην τῶν μηχανῶν, πορεύονται πρὸς εὐρεῖαν ἐργασίας εἰς Ἰρλανδίαν, ὅπου αἱ μηχαναὶ εἶναι ἄγνωστοι, διὰ δὲ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ βαρβαρότης βασιλεύει ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς λάμπει ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀμαθείας.

Προδήλωσεν ἡ σωρεία αὕτη τῶν ἀντιφάσεων προσκρούει εἰς τὴν λογικὴν καὶ τὴν συνειδησιν, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ ὑποκρύπτῃ ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα τῆς λύσεως.

Ἰδού τὸ μυστήριον ὁπισθεν τοῦ ὁρώμενου εἶναι τὸ μὴ ὁρώμενον. Θὰ προσπαθῶμεν νὰ καταστήσω καὶ αὐτὸ ὁρώμενον. Ἡ ἀπόδειξις μου ὅλ' ἔστιν ἐπανάληψις τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, διότι καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι τὸ αὐτό.

Οἱ ἄνθρωποι, ἂν δὲν ἐμποδίζονται ὑπὸ τῆς βίας, βλέπουσι φυσικῶς πρὸς τὴν εὐθηνίαν, δηλαδή πρὸς τὴν δι' ὀλιγωτέρας ἐργασίας ἀπολαύσιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ὅθεν δῆποτε ἂν προέρχεται ἡ εὐθηνία, ἐξ ἐπιτηδεῶν παραγωγῶν, ἔστω καὶ ἀλλοδαπῶν, ἐξ ἐπιτηδεῶν παραγωγῶν, ἔστω καὶ διὰ μηχανῆς.

Ἡ κατὰ τῆς ῥοπῆς ταύτης θεωρητικὴ ἀντίρρηση εἶναι ἡ αὐτὴ κατ' ἀμφοτέρους τὰς περιστάσεις. Καταδικάζουσιν αὐτὴν ὡς συνεπαγόμενὴν ἑλλειψιν ἐργασίας διὰ τοὺς ἐργάτας. Ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς αὕτη εἶναι κατὰ τὸ φαινόμενον. Δὲν προσέχουσι δὲ εἰς τὴν μεταξὺ διαρκεῖς καὶ προσωρινῆς ἀρχίας διαφορὰν. Ὅθεν ἀντιτάσσουσι, κατὰ τὰς περιστάσεις ἀμφοτέρως, τὸ αὐτὸ πρα-

κτικὸν ἐμπόδιον, τὴν βίαν. Ὁ νομοθέτης ἀπαγορεύει καὶ τὸν ἐξωτερικὸν καὶ τὸν διὰ μηχανῶν ἀνταγωνισμόν.

Καὶ διὰ τίνος ἄλλου μέσου εἶναι δυνατόν νὰ κατασταλῇ φυσικὴ τις βροχή, εἰμὴ δ' ἀφαιρέσεως ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐλευθερίας του;

Ἐν τισὶν ἐπικρατείαις ὁ νομοθέτης ἀπαγορεύει τὸν ἕνα μόνον ἐκ τῶν ἀνταγωνισμῶν, δυσανασχετῶν περὶ τοῦ ἑτέρου. Τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει εἰμὴ ὅτι ἐκεῖ ὁ νομοθέτης εἶναι ἀνακόλουθος.

Μὴ μᾶς ἐκπλήττῃ τοῦτο. "Ὅταν εἰσέρχεται τις εἰς ψευδὴ ὁδόν, εἶναι πάντοτε ἀνακόλουθος" ἄνευ τῆς ἀνακολουθίας αὐτῆς ἤθελε καταστροφῇ ὁ κόσμος. Οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ἀρχὴ ψευδῆς, τῆς ὁποίας ἐξήχθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν ὅλαι αἱ συνέπειαι. Εἶπα ἄλλοι ὅτι ἡ ἀνακολουθία εἶναι τὸ ὄριον τοῦ παραλογισμοῦ, δύναμαι δὲ νὰ προσθέσω ὅτι εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ ἀπόδειξις αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἂς ἐπανεέλθω εἰς τὴν ἀπόδειξίν μου, ἥτις δὲν θὰ ᾔται μακρά.

Ὁ Εὐπολὶς εἶχε 2 φράγκα, καὶ δι' αὐτῶν ἐπλήρωνε δύο ἐργάτας. Ἄλλ' ἐπινοεῖ μηχανισμόν, ὅστις συντέμνει τὴν ἐργασίαν κατὰ τὸ ἥμισυ. "Ὅθεν οἰκονομεῖ ἐν φράγκον καὶ ἀποπέμπει ἕνα ἐργάτην.

Ἀποπέμπει ἕνα ἐργάτην· εἶναι τὸ ὀρώμενον. Τοῦτου δὲ μόνου ὀρωμένου, ἔπονται τὰ σχόλια.

"Ἴδου πῶς ἡ πενία εἶναι ἀκόλουθος τοῦ πολιτισμοῦ, ἵδου πῶς ἡ ἐλευθερία εἶναι ὀλεθρία τῇ ἰσότητι. Ἀμα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἔκαμε μίαν κατάκτησιν, εἰς ἐργάτης ἔπεσεν εἰς τὴν βάραν τῆς πενίας. Καὶ ἐνδέχεται μὲν ὁ Εὐπολὶς νὰ ἐξακολουθῇ παρέχων ἐργασίαν εἰς τοὺς δύο ἐργάτας, ἀλλὰ δὲν θὰ δίδῃ εἰμὴ ἥμισυ φράγκον εἰς ἕκαστον, ἀντὶ ἐνὸς ὡς πρότερον, ἐπειδὴ ὁ μεταξὺ τῶν διαγωνισμῶν θὰ ἐπιφέρῃ ἐλάττωσιν τοῦ ἡμερομισθίου. Οὕτως οἱ πλούσιοι γίνονται πλουσιώτεροι καὶ οἱ πένητες πενέστεροι. Ἀνάγκη ν' ἀναπασθῇ ἡ κοινωνία."

Ὡραῖον συμπέρασμα καὶ ἄξιον τοῦ προλόγου.

Ἄλλ' εὐτυχῶς καὶ πρόλογος καὶ συμπέρασμα εἶναι ψευδῆ, διότι ὁπισθεν τοῦ ἡμίσεος τοῦ φαινομένου, ὅπερ ὁράται, εἶναι τὸ ἕτερον ἥμισυ, ὅπερ δὲν ὁράται.

Δὲν ὁράται τὸ φράγκον, ὅπερ οἰκονόμησεν ὁ Εὐπολὶς, καὶ αἱ ἀναγκαῖαι τῆς οἰκονομίας αὐτῆς συνέπειαι.

Ἐπειδὴ, συνεπεῖα τῆς ἐφευρέσεώς του, δαπανᾷ ὁ Εὐπολὶς ἐν μόνον φράγκον εἰς ἡμερομισθίον πρὸς ὠρισμένην ἀπόλαυσιν, μένει αὐτῷ τὸ ἕτερον.

Εἰς λοιπὸν ἐργάτης διαθέσιμος, ἀλλὰ καὶ ἐν φράγκον διαθέσιμον ὡσαύτως. Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ἀπαντῶνται καὶ συνδυάζονται.

Εἶναι πρόδηλον ὅτι μεταξὺ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τῆς ἐργασίας, ὅτι μεταξὺ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ μισθοῦ ἡ σχέσις δὲν μετεβλήθη παντάπασιν. Ἡ ἐφεύρεσις καὶ ὁ διὰ μόνον τοῦ ἐνὸς φράγκου πληρωνόμενος ἐργάτης κάμνουνσι τώρα τὸ ἔργον, ὅπερ ἐγίνετο πρότερον διὰ τῶν δύο ἐργατῶν.

Ὁ δεύτερος ἐργάτης, πληρωνόμενος διὰ τοῦ δευτέρου φράγκου, καταγίνεται εἰς ἄλλο ἔργον.

Τί λοιπὸν μετεβλήθη; Προσετέθη μία ἐθνικὴ ἀπόλαυσις· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἐφεύρεσις εἶναι κατὰκτησις δωρεὰν γενομένη, εἶναι κέρδος τῆς ἀνθρωπότητος δωρεὰν γενομένη.

Ἐκ τοῦ τύπου τῆς ἀποδείξεώς μου δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ἐξῆς συμπέρασμα.

Πολλὰ καλὰ, μοὶ λέγει· ἀλλὰ τὴν ἐκ τῶν μηχανῶν ὠφέλειαν ἀπολαύει ὁ κεφαλαιούχος· οἱ ἡμερόβιοι ἐργάται ὅμως, ἔστω ὅτι ὑποφέρουσι προσωρινῶς, δὲν κερδαίνουνσι τίποτε, διότι, ὡς καὶ σὺ παραδέχεσαι, νὰ μὲν αἱ μηχαναὶ μετατοπίζουσι μόνον, χωρὶς νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν αὐξάνουσι.

Δὲν προστιθέμεν ν' ἀναιρέσω διὰ τῆς παρούσης διατριβῆς ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις. Μόνος σκοπός μου ἦτον ν' ἀναιρέσω ἐπιβλαβεστάτην καὶ κοινῶς διαδεδομένην πρόληψιν, ν' ἀποδείξω ὅτι νῆα τις μηχανὴ δὲν καθιστᾷ διαθέσιμον ἀριθμὸν τινα βραχιόνων, εἰμὴ καθιστῶσα ὡσαύτως καὶ ἀναγκαιῶς διαθέσιμον τὴν ἀξίαν δι' ἧς ἐπληρώνονται. Ἡ ἀξία καὶ οἱ βραχιόνες οὗτοι συνδυάζονται πρὸς παραγωγὴν προϊόντος, ὅπερ πρὸ τῆς ἐφευρέσεως ἦτον ἀδύνατον νὰ παραχθῇ. Ἐκ τούτου δ' ἔπεται ὅτι ἡ μηχανὴ ἔχει ὡς δραστηκὸν ἀποτέλεσμα αὐξήσιν ἀπολαύσεων δι' ἴσης ἐργασίας.

Τίς ὠφελεῖται ἐκ τῆς αὐξήσεως ταύτης; Κατὰ πρῶτον ὠφελεῖται τῷ ὄντι ὁ κεφαλαιούχος, ὁ ἐφευρέτης, ὁ πρῶτος ὅστις μετεχειρίσθη ἐπωφελῶς τὴν μηχανήν. Ἡ ὠφέλεια εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς τόλμης του. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἰκονομεῖ, ὡς εἶδμεν, ἐπὶ τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, ἡ δὲ οἰκονομία του, ὁπωςδήποτε δαπανώμενη (καὶ δαπανᾶται πάντοτε), ἐνασχολεῖ τόσους ἀκριβῶς ἐργάτας, ὅσοι ἕνεκα τῆς μηχανῆς ἀπεπέμφθησαν.

Ἀλλὰ τὸν εὐτυχῇ τοῦτον κεφαλαιούχον ὁ διαγωνισμὸς τὸν βιάζει νὰ ἐλαττώσῃ τὸ τίμημα τοῦ προϊόντος του ἕως τοῦ μέτρου αὐτοῦ τῆς οἰκονομίας του.

Καὶ τότε ὅχι πλέον ὁ ἐφευρέτης, ἀλλὰ ὁ ἀγοραστής τοῦ προϊόντος, ὁ ἀναλωτής, ὁ κόσμος, ἐν ᾧ περιέχονται καὶ οἱ ἐργάται, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ ἀνθρωπότης ἀπολαύουσι τὴν ἐκ τῆς ἐφευρέσεως ὠφέλειαν.

Τὸ μὴ ὀρώμενον δὲ εἶναι ὅτι ἡ οἰκονομία, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἀναλωταὶ ἔκαμον, ἀναπληρώνει τὸ ποσόν, ὅπερ χρησιμεύει εἰς πληρωμὴν

τῶν ἡμερομισθίων, καθ' ὅσον διὰ τῆς μηχανῆς ἡλαττώθη.

Ἐπανερχομαι εἰς τὸ παράδειγμα. Ὁ Εὐπολὶς παράγει προϊόν τι δαπανῶν 2 φράγκα εἰς μισθόν.

Συνεπεῖα τῆς ἐφευρέσεώς του δὲν δαπανᾷ τοῦ λοιποῦ εἰμὴ 1 φράγκον.

Ἐν ὅσῳ πωλεῖ τὸ προϊόν του εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν, ἐργάζεται πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ εἰς ἐργάτης ἀντὶ τῶν δύο, τὸ ὀρώμενον· ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑτέρου φράγκου, ὅπερ οἰκονόμησεν, ἐνασχολεῖται ὁ δεύτερος ἐργάτης εἰς ἄλλην ἐργασίαν, τὸ μὴ ὀρώμενον.

"Ὅταν διὰ τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων πορείας βιασθῇ ὁ Εὐπολὶς νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ ἐν φράγκον τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος, τότε δὲν οἰκονομεῖ αὐτός, δὲν ἔχει τὸ δεύτερον φράγκον ἵνα τὸ διαθέσῃ πρὸς νέαν ἐργασίαν, πρὸς νέαν παραγωγὴν· ἀλλὰ τότε ὠφελεῖται ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ ἀγοράζων τὸ προϊόν πληρώνει ἐν μόνον φράγκον, οἰκονομεῖ τὸ δεύτερον καὶ οὕτως αὐξάνει ἀναγκαιῶς τὸ ποσὸν τὸ προωρισμένον εἰς πληρωμὴν τῶν ἡμερομισθίων. Εἶναι καὶ τοῦτο μὴ ὀρώμενον.

Ἐδῶκεν τοῦ προβλήματος τούτου τῶν μηχανῶν καὶ ἄλλην λύσιν, ἐκ τῶν πραγμάτων ἐξαγομένην, πρακτικὴν.

Ἡ μηχανὴ, εἶπον, ἐλαττώνει τὰ τῆς παραγωγῆς ἔξοδα, ὅπερ ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη ἐπιφέρει αὐξήσιν ἀναλώσεως, αὕτη δὲ ἐπάγει ἀναγκαιῶς αὐξήσιν παραγωγῆς καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἀνάγκην ἵσων ἢ πλεονέκων ἐργατῶν μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν παρὰ πρότερον. Ἀποδείξις τὰ τυπογραφεῖα, τὰ κλωστήρια κλπ.

Ἡ ἀπόδειξις αὕτη δὲν εἶναι ἐπιστημονικὴ, ἐπειδὴ πρέπει ἐξ αὐτῆς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἂν ἡ ἀνάλωσις ὠρισμένου τινὸς προϊόντος ᾔται στάσιμος ἢ σχεδὸν στάσιμος, ἡ μηχανὴ βλάπτει τὴν ἐργασίαν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές.

Ἄς υποθέσωμεν ὅτι εἰς ἕνα τόπον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι φοροῦσι πῖλους. Ἄν κατορθωθῇ, διὰ μηχανῆς, νὰ ἐλαττωθῇ ἡ τιμὴ κατὰ τὸ ἥμισυ, δὲν ἔπεται ἀναγκαιῶς ὅτι θὰ ἀγοράζωνται διπλάσιοι πῖλοι.

Θὰ εἴπωμεν, ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ, ὅτι μέρος τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας ἔπαθε καὶ ἀπρακτεῖ; Ναι, κατὰ τὴν πρακτικὴν ἐκείνην ἀπόδειξιν· ὅχι, κατὰ τὴν ἐδικήν μου διότι, ἂν καὶ κανεὶς πῖλος δὲν ἀγορασθῇ περισσότερον εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, τὸ ποσὸν ὅλον τὸ διὰ ἡμερομισθία προσδωρισμένον θὰ ᾔται οὐδὲν ἥττον ἀκέραιον. "Ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὀλιγώτερον θὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν πιλοποιητικὴν βιομηχανίαν θὰ ᾔται οἰκονομία, κέρδος τῶν ἀναλωτῶν ὅλων, καὶ θὰ χρησιμεύσῃ εἰς πληρωμὴν ἀφ' ἐνὸς τῆς ἄλλης ἐργασίας, ἥτις θ' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἕνεκα τῆς μηχανῆς περιττὴν εἰς τὴν πιλοποίησιν, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς

περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων βιομηχανιῶν.

Καὶ οὕτω γίνεται. Ἐνθυμούμαι τὴν συνδρομὴν τῶν ἐφημερίδων 80 φράγκα· σήμερον εἶναι 18. Οἱ συνδρομηταὶ οἰκονομοῦσιν οὕτω 32 φράγκα. Δὲν εἶναι βέβαιον, ἡ καὶ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, ὅτι τὰ 32 ταῦτα φράγκα ἐξακολουθοῦν νὰ πλουτίζωσι τὴν ἐφημεριδογραφικὴν βιομηχανίαν· ἀλλὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀναγκαῖον εἶναι ὅτι, ἂν δὲν πλουτίζωσιν αὐτὴν, πλουτίζουνσιν ἄλλην. Ὁ μὲν λαμβάνει πλεονάς ἐφημερίδας διὰ τῆς οἰκονομίας τῶν 32 φράγκων, ὁ δὲ τρέφεται δι' αὐτῶν καλλήτερον, τρίτος ἐνδύεται εὐπρεπέστερον, ἄλλος κατοικεῖ ἀνετώτερον.

Οὕτως αἱ βιομηχανίαι εἶναι ἀλληλέγγυοι. Σχηματίζουσι μέγα σύνολον, τὰ μέρη τοῦ ὁποίου κοινωνοῦσι διὰ μυστικῶν σωλήνων. "Ὅτι οἰκονομεῖται ἐκ τῆς μίαις δαπανᾶται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ἀνάγκη νὰ γείνη καταληπτὸν ὅτι ἡ οἰκονομία δὲν γίνεται ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἡμερομισθίων.

Ἐπὶ ταῦτα συνέχεται.

I. B.

Θεοδώρου δὲ Χελδράκη

ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

ὑπὸ Σπ. Μηλιαράκη.

Συνέχεια· εἰς σελ. 707.

Λάχανα καὶ ἐδώμα χόρτα.

«Τὰ ἰδίως *λάχανα*, κοινῶς λαχανικά, διακρίνονται ἐν Ἀττικῇ εἰς δύο σαφῶς διακεκριμένους κλάσεις, εἰς *χειμερινὰ* καὶ εἰς *θερινὰ λάχανα*, ὧν τὰ μὲν πρῶτα σπεύρονται κατὰ τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρος καὶ πωλοῦνται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου ἢ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου, διαρκούντα καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα μέχρι τοῦ Ἀπριλίου ἢ τοῦ Μαΐου, τὰ δὲ θερινὰ σπεύρονται τὸν Ἀπρίλιον καὶ τρώγονται ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουνίου ἢ τῶν ἀρχῶν Ἰουλίου μέχρι τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου. Ὅρισαντες δὲ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς καὶ πωλήσεως τῶν λαχάνων εἴχομεν, ὡς εἰκός, ὑπ' ὅψιν ἡμῶν μόνον τὴν ἀττικὴν λαχανοφυτείαν. Διότι ὅταν ἐκτίθενται ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν κερποὶ ἢ λάχανα δὲν ἔπεται, ὅτι καὶ τότε ὠρίμασαν, ἐπειδὴ αἱ ἀπαρχαὶ τῶν προϊόντων ἔρχονται ἐνταῦθα σχεδὸν πᾶσαι ἐξ ἄλλων χωρῶν, ἐνίοτε καὶ ἀπὸ πολὺ μεμακρυσμένων, ἰδίως δὲ ἐξ Αἰγίνης, Πόρου, Σύρου καὶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας αὐτῆς ἐξ Αἰγυπτου.

α) ΛΑΧΑΝΑ ΧΕΙΜΕΡΙΝΑ

«Κράμβη ἢ *λαχανώδης* (κ. λάχανον). Ταύτης κηπεύονται ἐν Ἀττικῇ αἱ ἐξῆς ποικιλίαι· Κρ. ἢ *λαχ. κεφαλοειδῆς* (κ. μάππα), Κρ. *λαχ. ἢ σαυανθία* (κ. βέρση ἢ βέρτσολο), Κρ. *λαχ. ἢ βοτρυτῆς* (κ. κουνουπίδι), ἐξαιρετοῦ ποιοῦτος καὶ ὠραϊότητος, Κρ. ἢ *κνατομέλαινα* (κ. κουνουπίδι μαύρο), Κρ. ἢ *ἀσπαρραγοειδῆς* (κ. παρμπούλια), Κρ. ἢ *γοργυλιοειδῆς* (κ. γουλιὰ ἢ γογγύλια). Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ εἶδη σπεύρονται τὸν Μάιον,

μεταφυτεύονται κατὰ καιρούς ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου καὶ διαρκοῦσιν ἔκτοτε ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος.

«Κράμβη ἡ γογγύλη (κ. βέβαις) φυτεύεται ἐπανειλημμένως ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου, πωλεῖται δὲ ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου.

«Ραφανὶς ἡ ἡμερος (κ. βεπάνι) εἶνε συνήθως εὐμεγέθης, ἐπιμήκης, λευκὴ ἢ ἐρυθρά. Σπανιωτέρως εἶνε ἢ ἔχουσα ῥίζαν στρογγύλην, μικράν. Φυτεύεται κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους ἀδιακρίτως, πλὴν ἐν καιρῷ τῶν μεγίστων καυμάτων τοῦ θέρους, διὸ καὶ πωλεῖται ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου μέχρι τέλους τοῦ Μαΐου.

«Σίραπυ τὸ μέλαρ (κ. σινάπι), *Λεπίδιον* τὸ ἡμερον (κάρδαμον) καὶ *Εὐζωμον* τὸ ἐδώδιμον (κ. ῥόκα, ἀζούματα) εἰσὶ σταυρανθῆ, σπειρόμενα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ἰουλίου κατ' ἐπανάληψιν καὶ διατηρούμενα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ μέχρι Μαΐου.—Τρώγονται ὡς φυλλίδες (σαλάτα).

ΚΙΝΗΡΟΙΣΙΑΗ

«Ὁ Θρίδαξ εἰς δύο ποικιλίας κηπεύμενος ἐνταῦθα (Θρίδαξ ὁ ἡμερος, ποικιλία ῥωμαϊκὴ, κοινῶς μαρούλια καὶ Θρ. ὁ ἡμ., ποικιλία γερμανικὴ, κοινῶς γερμανικὰ μαρούλια ἢ γερμ. σαλάτα) σπείρεται ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου, τρώγεται δὲ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Μαΐου.

«Κιχώριον ἡ σέρις (κ. ἀντίδια) καὶ *Κιχ.* τὸ τανύφυλλον (κ. ῥαδίκια) σπείρεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου, μεταφυτεύεται τὸν Σεπτέμβριον, φέρεται εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου μετὰ τοῦ θρίδακος, ἐὰν δὲ σπαρῇ βραδύτερον διαρκεῖ μέχρι τοῦ ἔαρος.

ΣΚΙΑΔΙΑΝΘΗ

«*Ἀπιον* τὸ βαρύσομον (κ. σέλινον). Τοῦτου ἐν χρήσει εἶνε ὁ μίσχος τῶν φύλλων καὶ αἱ ῥίζαι, ὧμαι ἢ ἐβρασμέναι ὡς φυλλίς, λάχανον κ.τ.λ. Γεωργεῖται τὸν Ἰανουάριον καὶ ἐκ δευτέρου τὸν Ἰούλιον, ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀγορὰν καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἔτους.

«*Σταφυλῖνος* ὁ ἄγριος (κ. καρότα, δαφνία καὶ χαβούτσια) σπείρεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου, ἐκ νέου δὲ τὸν Μάρτιον. Ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου.

ΑΛΟΦΙΛΟΙΣΙΑΗ (Salsolaceae)

«*Τετυλιν* τὸ κοινό, ποικιλία σικελικὴ, λευκὸ ῥίζος (κ. σέσκλα ἢ σέσκουλα) καὶ ποικιλία πορφυροῦ ῥίζος (κ. κοκκινογούλια ἢ παντζάρι), γεωργεῖται σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ πάντοτε εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀγορὰν.

«*Σπανάκιον* τὸ λαχανώδες (κ. σπανάκι) κηπεύεται ἀπὸ τοῦ μέσου Ἰουλίου μέχρις Ὀκτωβρίου ἐπανειλημμένως καὶ διαρκεῖ, ὅπως καὶ τὰ πλείστα χειμερινὰ λάχανα, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου. Καὶ *Τετραγωνόκαρπος* ὁ πλατύκαυλος (*Tetragonia expansa*) θεραπεύεται ὡς

ἔμμονον φυτὸν, ἀναπληρωτικὸν τοῦ σπανακίου.

ΚΟΛΟΒΑΝΘΗ

«*Πίσσον* τὸ ἡμερον (κ. ἀρακάς) καὶ *Πίσσον* τὸ σακχαρώδες (κ. πιζέλια ζαχαράτα). Ἀμφότερα φυτεύονται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ χειμῶνος ἐπανειλημμένως. Χλωρὰ ὅσπρια εὐρίσκονται ἀπὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου. Ταῦτ' ὅλα λεκτέον καὶ περὶ τοῦ ἐδώδιμου *Βικίου* (κ. κουκκίης).

ΚΡΙΝΟΙΣΙΑΗ

«*Κρόμμυον* τὸ πράσσον (κ. πράσα) καὶ *Κρ.* τὸ ἡμερον (κ. σκόροδον) μεταφυτεύονται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι Σεπτεμβρίου τρώγονται δὲ χλωρὰ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου. Τὰ ξηρὰ σκόροδα ἐξάγονται τὸν Μάιον ἀπὸ τῆς γῆς.

«*Κρόμμυον* τὸ κοινό (κ. κρομμύδι). Οἱ νεαροὶ βολβοὶ καὶ τὰ περιβολίδια (κοινῶς κοκκάρια) μεταφυτεύονται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Μαρτίου καὶ τρώγονται χλωρὰ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ. Οἱ μεγάλοι δὲ καὶ εὐμεγέθεις βολβοὶ ἐξάγονται ἀπὸ τῆς γῆς μόλις κατὰ Ἰούνιον. Ἡ κρομμυοφυτεία εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀσκεῖται πολὺ.

Β' ΛΑΧΑΝΑ ΘΕΡΙΝΑ

«Ἐνθ' τὰ χειμερινὰ λάχανα εἶνε ἐγγώρια κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τῆς τε μέσης καὶ βορείου Εὐρώπης, θεραπεύονται δὲ καὶ αὐτοῖσι, τὰ θερινὰ λάχανα τῆς Ἀττικῆς, πλὴν τῶν κυάμων, φέρονται εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, ὃ δὲ ἐδώδιμος Ἡδίσκος ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὰ θερινὰ λάχανα ἀνήκουσι τὰ ἑξῆς εἶδη :

«*Ἡδίσκος* ὁ ἐδώδιμος (κ. μπάμιας) σπείρεται περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου, ὅτε οὐδεὶς φόβος ἐπίκειται πύχνης ἢ νυκτερινῶς ψύχους (ἢ ὅπως λέγουσιν οἱ κηπουροὶ : ὅταν φύγῃ τὸ χιόνι ἀπὸ τὰ βουνά). Περί τὰ μέσα δὲ τοῦ Ἰουλίου ἔρχονται νὰ πεπαίνωνται καὶ νὰ τρώγονται οἱ χλωροὶ αὐτῶν καρποί. Ἐν φυτὸν ἡδίσκου φέρει πολλοὺς καρπούς, ἀδιακόπως κατὰ μικρὸν πεπαινομένους, οὕτως ὥστε ἡ καρποφορία τοῦ ἡδίσκου, ὅπως καὶ ὅλων τῶν θερινῶν λαχάνων, διαρκεῖ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου ἢ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου.

«*Φασόλιος* ὁ μακρόκαρπος καὶ *Δόλιχος* ὁ μελανόφθαλμος (κ. φασούλια καὶ φασουλὰκια) κηπεύονται ἐπίσης κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου ἔρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ πράσινοι φασόλιοι : οἱ τοῦ δολιχοῦ ὀψιότερον.

«*Λυκοπέρισκον* τὸ ἐδώδιμον (κ. ντομάτα), *Στρώχνος* ὁ ἐδώδιμος (μελιτζάνα) καὶ *Καψικόν* τὸ ἐτήσιον (κ. πιπερή), τὰ τρία ταῦτα πολυζήτητα καὶ πολυγεώργητα στρωχνοειδῆ, σπείρονται κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου (περὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, 6/18 Δεκεμβρίου, ἐν γάστραις

ἢ κιβωτίοις, εἰς θέραις εὐσκεπεῖς καὶ εὐηλίους, τὰ δὲ νέα φυτὰ μεταφυτεύονται ὅταν παρέλθῃ ὅλως τὸ ψῦχος καὶ ὁ οὐρανὸς κίθριάζῃ, δηλ. περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου. Περί τὰ μέσα Ἰουλίου ἔρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ πρῶτοι ἐδώδιμοι καρποί.

«*Στρώχνος* ὁ κοινὸς *Δόρις* ἢ τὰ γαιώμηλα, περὶ ὧν καὶ ἀνωτέρω περὶ ἐν τοῖς κυρίως γαιωργουμένοις φυτοῖς ἐγένετο λόγος, θεραπεύονται ἐνίοτε καὶ ἐν μικρῷ ἐν τοῖς λαχανοκήποις.

«*Ἡλιανθος* ὁ κοινὸς *Δόρις* (κ. κολοκάσις) εἶνε φυτὸν χρόνιον, γεννῶν κονδύλους, κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον ἐξαγομένους ἐκ τῆς γῆς καὶ τρωξίμους ὡς τὰ γαιώμηλα.

«*Κυνάρα* ὁ σκόλυμος καὶ *Κυν.* ἡ ἀκανθώδης (κ. ἀγκυράρα). Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος, τὸ μᾶλλον συχνότερον καὶ ἀξιολογώτερον, τὰ λέπια τῆς κεφαλῆς ἀνθήσεως εἰσιν ὑποστρόγγυλα καὶ σχεδὸν ἄνευ ἀκάνθης, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀποξύμενα κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν καὶ μακράκανθα. Αἱ κυνάραι πολλαπλασιάζονται διὰ σπερμάτων ἢ παρασπᾶδων (ἐκ τῶν παραφυάδων τοῦ ῥιζώματος). Σπείρονται τὸν Ἰούλιον αἱ δὲ παρασπᾶδες κατὰ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου μετὰ τὰς πρώτας βροχάς. Αἱ πρώτοι κυνάραι (μικρότερον τι εἶδος) φέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον. Ὁ κύριος ὅμως χρόνος τῆς κυνάρης ἐν Ἀττικῇ εἶνε ὁ Φεβρουάριος μέχρι τοῦ Μαΐου.

«*Πέπων* ὁ κοινὸς καὶ ὁ ἡμερος (ὁ ὑδροπέπων καὶ τὸ πεπόνιον) ἀνήκουσι μὲν εἰς τὰ θερινὰ λάχανα, ἀλλ' ἐπειδὴ κατωτέρω ἀφιερούμεν ἴδιον κεφάλαιον περὶ τῶν σικυειδῶν ἐκεῖ θέλομεν καμμεῖ περὶ αὐτῶν λόγον.

«*Ἀνδράκη* ἡ λαχανώδης ποικιλ. ἡμερος, (ἀνδράκλα ἢ γλυστρίδα). Εὐχρηστεῖ ὡς κυρία φυλλίς (σαλάτα) μετὰ τῶν σικυῶν καὶ τοῦ λυκοπερίσιου. Σπείρεται ἐπανειλημμένως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Μαΐου, οὕτως ὥστε διατηρεῖται ἀπὸ τοῦ μέσου Μαΐου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου.

«Προσθήκης δίκην καταλέγομεν εἰς τὰ λάχανα καὶ τὰ ἀρωματικὰ λάχανα τοῦ μαγειρείου, τὰ μὴ ἐλλείποντα ἀπ' οὐδενὸς κήπου, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ παρεμβλλόμενα ὡς ἀρώματα ἐν πολλοῖς φαγητοῖς, ἰδίως νηστισίμοις, πρὸς εὐγευστίαν, πολὺ δὲ ἀγαπώμενα ὡς ἐκ τῆς ὁσμῆς. Τὰ πλείστα τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν χειλανθῶν. Τὴν πρώτην δὲ θέσιν κατέχει ὁ *Ὠκμιον* τὸ βασιλικόν (κ. βασιλικός). Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶνε ἐθνικὸν σχεδὸν φυτὸν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, οὐ μόνον δὲ κηπεύεται ἔμφανον ἐν τοῖς κήποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγείοις. Ἀπ' οὐδεμιᾶς οἰκίας ἐλλείπει κατὰ τὸ θέρος, θεραπεύεται δὲ ἐπιμελῶς ἐν ἀγείοις ἰδίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ὑπάρχει δὲ γενικὸν ἔθος ἐνταῦθα ἀναχωροῦντος τοῦ ξένου ἢ φίλου ἀπὸ τῆς οἰκίας μετὰ ἐπίσκεψιν, νὰ δίδηται εἰς αὐ-

τὸν κλαδίσκος βασιλικῶν, ἢ τούτου ἐλλείποντος, Ἡδυόσμου, Μελίσσης, Πυρέθρου τῆς ἀθανασίας (κ. καρυοφυλλίου) κ.τ.λ.

«Τοῦ ὠκίμου κηπεύεται ἰδίως *π. λατύφυλλον* τις ποικιλία (ὁ πλατύφυλλος βασιλ.) καὶ *μικρόφυλλον* (κ. μικρόφυλλος βασιλ.) Τοῦ πρώτου τὰ φύλλα εἶνε τόσῳ μεγάλα, ὥστε εἶνε χρήσιμα ὡς ἀρωματικὸν περιείλημμα τῶν βλωμῶν τοῦ κρέατος (κ. ντολμάδων). Ἀγαπητότερος διὰ τὴν ἐν ἀγείοις θεραπείαν εἶνε ὁ μικρόφυλλος, οὗτινος τέμνοντες τοὺς ἀνθοφόρους ἀκρεμόνας, μεταβάλλουσιν εἰς στρογγύλην καὶ πυκνόφυλλον τὴν κόμην.

«Ὁ βασιλικὸς εἶνε φυτὸν θερινόν, σπειρόμενον τὸν Ἀπρίλιον καὶ μεταφυτευόμενον ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουλίου. Πλὴν τοῦ ὠκίμου μνημονεύομεν ἐκ τῶν χειλανθῶν : Ἡδυόσμου τοῦ πεπερώδους (κ. ὀσύμου), συνήθους συνεμβλομένου τῆς φυλλίδος καὶ τῶν λαχάνων, *Μελίσσης* τῆς κηπαίας (κ. μελισσοκόρου) ἀμφοτέρων φυτῶν διαρκῶν, *Διβανωτίδος* τῆς ἱατρικῆς (κ. δεινρολιθάνου), ἀγαπητοῦ ἀρώματος τοῦ ἐψητοῦ κρέατος, τῶν τηγανιτῶν ἰχθύων κ.τ.τ., *Ὀριγάνου* τοῦ σαρμύχου (κ. μαντζουράνης), *Ἐλελίσφακου* τοῦ ἱατρικοῦ (κ. φλασκομηλέας) καὶ *Τιθύου* τοῦ ἱατρικοῦ (κ. λεβάντας), ὅλων φυτῶν ἡμιθάμνων.

«Εἰς τὰ ἀρωματικὰ λάχανα ἀνήκουσι καὶ τὰ ἑξῆς συνήθως θεραπεύμενα.

ΣΚΙΑΔΙΑΝΘΗ

«*Πετροσέλινον* τὸ ἡμερον (κ. μαϊντανός καὶ μακεδονίσι), *Μάραθρον* τὸ ἱατρικόν (κ. μάραθρον) καὶ *Ἀρηθρον* τὸ κοινό (κ. ἄνηθρον).

ΣΥΝΘΕΤΑ

«*Πύρεθρον* ἡ ἀθανασία (κ. κόστος καὶ καρυοφυλλί), *Ἀψίνθιον* τὸ δεινροειδές (κ. ἀψιφή) ἢ ἀψιθιά, τέλος *Πήραν* τὸ βαρύσομον (κ. ἀπήχανος).

Ἐπεται τὸ τέλος

Μία κατὰ τὸν Β' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα
ΕΘΝΙΚΗ ΕΝ ΑΕΥΚΑΔΙ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Παλαιὰ καὶ νέα

Φίλιππος ὁ Δημητρίου, βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς πανελληνίου ἐνότητος, ὡς ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς παντοκρατορίας. Ἀλλ' οὔτε ὁ Φίλιππος ἦτο Ἀλέξανδρος, οὔτε αἱ περιστάσεις ἦσαν πλέον αἱ αὐταί. Ἐνθερμὸς ὁπαδὸς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς

1. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν μεταχειρίζονται καὶ τὰ νεαρὰ καὶ τρυφερά φύλλα τῆς ἀμπέλου (ἀμπελόφυλλα), ἅτινα δίδουσιν εἰς τὸ φαγητὸν ἡδέαν τινα καὶ ὑπόπυρον γεῦσιν.

2. Ὁ βασιλικὸς σπείρεται συνήθως ἰδίως τὴν 9 Μαρτίου, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Βαράντων (τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων). Διὰ τὴν Ἀττικὴν ὅμως ἡ ὥρα αὕτη πρὸς σπορὰν τοῦ ὠκίμου εἶνε πολὺ πρόωμος, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ὑπαθρίων τόπων.

ιδέας, τολμητικές, φιλοπόλεμος, δὲν ἔφθανε βεβαίως διὰ τῶν περὶ τῆς ἐξημεμένης φαντασίας του μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Γάγγου, ὠνεύετο ὅμως ὅτι ἤθελε κατορθώσει νὰ ἴδῃ τὴν κυρίως τότε λεγομένην Ἑλλάδα μίαν καὶ ἀδιαίρετον ὑπὸ τὸ μακεδονικόν του σκῆπτρον μοναρχικῶς πολιτευομένην, στρατιωτικῶς συνεταγμένην ἐπομένως τόσον κραταιάν ὥστε ἀφόδως ν' ἀντιτάσσεται κατὰ πάσης ξενικῆς ἐπιθέσεως πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας.

Ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Μακεδόνων, καίτοι ἑλληνικώτατος, οὐδεμίαν ἡσθάνετο συμπάθειαν πρὸς τὰ δημοκρατικὰ θεωρήματα, οὔτε παρεδέχετο ὅτι οἱ βασιλεῖς πρέπει μόνον νὰ βασιλεύσιν καὶ νὰ μὴ κυβερνῶσιν. Εἴκοσι πρὸ τοῦ σιδηροῦ Βίσαρκι αἰῶνος ἔθετον οἱ ἡγεμόνες ἐκείνοι τὴν ὑλικὴν δύναμιν ὑπεράνω τοῦ δικαίου (la force prime le droit), ὁμοιάζον δὲ πολὺ μετὰ τοὺς σημερινούς Χοσρὼδες, διότι ἐπρέσβευον ὅτι αἱ λόγχοι καὶ τὰ ξίφη τῆς ἀκαταμαχίτου φάλαγγος τῶν ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ μόνος νόμος τοῦ Κράτους, οὐδ' ἀνεγνώριζον εἰς τὸν τυχόντα τὸ δικαίωμα νὰ συζητῇ τὰ δημόσια καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς ὑψηλὰς τοῦ κράτους λειτουργίας. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἦσαν ἀληθεῖς μονάρχαι, καὶ διὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἐπίστευον ὅτι ἐδύνάτο νὰ σωθῇ καὶ νὰ δοξασθῇ ὁ Ἑλληνισμός.

Κατὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης σχολῆς διεμαρτύρετο σχεδὸν ἅπανα ἡ λοιπὴ Ἑλλάς καὶ ἀντέπραπτε μετὰ μανιῶδους πεισμονῆς. Δὲν ὑπῆρχε βεβαίως πλέον ἡ Ἑλλάς τοῦ Περικλέους, οὔτε ἦτο δυνατόν ν' ἀκούσῃ τις τὸν Δημοσθένην ἐκτοξεύοντα ἀπὸ τῆς Πνυκὸς τοὺς φλογεροὺς λόγους του κατὰ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας. Ἀλλὰ δὲν εἶχε σθεσθῇ ἀκόμη πᾶσα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγάπη, καὶ κἄπου κἄπου ἐβλεπέ τις ὡς διάττοντες ἀστέρες νὰ λάμπουν πρὸς στιγμὴν καὶ νὰ παύονται ἀνεπιστρεπτὶ μεγάλοι τινες πατριῶται, οἵτινες ἐπὶ ματαίῳ ἐδοκίμαζον ν' ἀναχαιτίσωσιν τὴν ἀκατάσχετον φορὰν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σκληρᾶς μοίρας τὴν ἀδυσώπητον θέλησιν. Τὸ πᾶν ἔρρεπε πρὸς τὴν σῆψιν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν.

Ὅπως δὲ ποτε οἱ παλαιοὶ δημοκράται, οἱ θιασῶται τῆς μυστικῆς καθολικῆς ψευδοφροσύνης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, τῆς διαιρέσεως τῶν ἐξουσιῶν, τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, οἱ πρεσβεύοντες ὅτι πᾶσα ἐξουσία ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ δήμου καὶ ὅτι μόνος ὁ λαὸς ἐδικαιοῦτο νὰ βασιλεύῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἱ δογματολόγοι ἡγήθησαν λυσσαλέην κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Φιλίππου καὶ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ μέσου ἐπεχείρησαν νὰ τὸν καταστρέψωσιν. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ἐτέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες δὲν ἐδίστασαν ν' ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὴν

δημοκρατικὴν Ῥώμην καὶ νὰ συνομολογήσωσι μετ' αὐτῶν ἀλλόκοτον συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, ἐλπίζοντες ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ πατροπαράδοτου ἐχθροῦ τῶν εὐκόλως ὅ' ἀπῆλάνθοντο τῶν κινδύνων τῆς ξενικῆς ἐπεμβάσεως. Ἀλλως τε πῶς νὰ δυσπιστῶσι δημοκράται πρὸς δημοκράτας ἀπευθυνόμενοι, ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφούς; Τὸ πάθος τὸ πολιτικὸν ἐτύφλωνε τὴν διάνοιαν τῶν ἀντιπάλων τοῦ Φιλίππου καὶ δὲν ἔφινεν αὐτοὺς νὰ κρίνουν πῶς διέπραττον στυγερὴν κακοῦργημα, ἀνοίγοντες τὰς θύρας τῆς Ἑλλάδος εἰς ξένους προστάτας, καὶ παρέχοντες εἰς τὰ πειναλέα ῥάμνη τῶν Ῥωμαίων ἀετῶν ἑλληνικὴν σάρκα καὶ ἑλληνικὸν αἷμα, ἵνα, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς φιλικῆς μεσιτείας τῶν, φάγωσιν ἐξ αὐτῶν καὶ κορεσθῶσιν.

Ἦτο βαρὺ τὸ ἀμάρτημα τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηναίων, ἦτο τόσῳ βαρὺ ὥστε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσεπλήθον νὰ τὸ δικαιολογήσωσι μετὰ τὴν πρόφασιν ἐνὸς πολιτικοῦ δόγματος. Διεσάλπίζον δὲ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφισζόμενοι τοῦ τότε καιροῦ ὅτι ἐθνικὴ ἐνόησις ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀπολύτου δεσπότητος ἦτο φάσμα ἀνύπαρκτον, ὅτι πατρίς ἄνευ ἐλευθερίας ἦτο κενὸς λόγος, καὶ ὅτι φυλὴ ἀκεραία δὲν ἐδύνάτο νὰ συγχωνευθῇ, νὰ συνοψισθῇ εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, οὔτε ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἄρχοντα τὸν μὴ ἐκπορευόμενον ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ. Ἀπ' ἐκιντίας ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀληθὴς Ἑλλάς ἠκμασεν, ἐδοξάσθη, ἐτίμησεν ἑαυτὴν καὶ ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ ἀσιατικοῦ βραχισμοῦ τὴν ἀνθρωπότητα ὅτε ἐξ ἡ διετηρημένη εἰς μυρία κέντρα αὐτοτελῆ μὲν καὶ ἀνεξάρτητα, ἀλλὰ μυστικῶς συνδεόμενα ὑπὸ τῆς ιδέας τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων ὅτι ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν διηνεκῶν συγκρούσεων, ἔστω καὶ αἱματηρῶν, τῶν μικρῶν τούτων κέντρων, ἀνέτειλε τὸ ἀνέσπερον ἐκεῖνο ἑλληνικὸν φῶς, ὅπερ ὡς φάρος ἀκοίμητος διεσκόρπιζε τὰ σκότη τῆς δουλείας καὶ ἐφώτιζε τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων· τέλος ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐτέρπετο ἐν τῇ διαιρέσει καὶ ἐπρωτίμα νὰ ζῇ ἐν δημοσπονδίᾳ ἐλεύθερος παρὰ δούλος ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἐνὸς ἀπολύτου μονάρχου.

Ἀλλὰ τὴν γλυκύτητα τῶν ιδεῶν τούτων ἐφαρμάκωνεν ἡ ἐπέμβασις τοῦ ξένου, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ μέθῃ τοῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων πάθους τῶν δὲν τὸ ἡσθάνοντο, δὲν τὸ ἐβλεπον!

Ἐπειδὴ δὲ πέπρωται νὰ μὴ ἦναι τίποτε νέον ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ μας τούτου πλανήτου, τὴν αὐτὴν ιδέαν ἐκθύμως ὑπεστήριζαν μετὰ παρέλυσιν δισχιλίων ἐτῶν ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ οἱ φίλοι τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ κ. Γλάδστον κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἡμέρας, καὶ ἦν ἔπρεπε νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς Ἑνώσεως. Ἐνθυμούμαι μάλιστα ὅτι ὁ σοφὸς φίλος μου κ. Βράιλας, θέλων νὰ ἐπισφραγίσῃ τὰς περὶ ἑλληνικῆς δημοσπονδίας διαξίσεις του, ἐφύρε τότε παρὰλληλισμὸν ποιητι-

κώτατον μεταξὺ μιᾶς ὀνειρευομένης δημοσπονδικῆς Ἑνώσεως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς νέας ταύτης Ῥώμης, καὶ τῆς μυστηριώδους ἁρμονίας, ἣτις διέπει τὰ ἐν τῷ στερεώματι ἀπειράριθμα οὐράνια σώματα. Ἐλεγε δὲ μετ' ἀπαρμύλλου εὐφροδείας καὶ βαθυτάτης πεποιθήσεως, ὅτι καθὼς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ δι' ἀνωτέρους ἄγνώστου δυνάμεως συνδέονται πρὸς ἀλλήλους καὶ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς αἰωνίους κανόνες τῆς ἑλξεως καὶ τῆς κινήσεως, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ θυσιάζηται ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἡ ἀνεξαρτησία των, οὕτω καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐδύναντο ὑπὸ τὴν βρετανικὴν αἰγίδα νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς, ὑλικῶς μόνον κεχωρισμέναι ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ πνευματικῶς συντελοῦσαι εἰς τὴν ἁρμονικὴν διαρρύθμισιν τοῦ ὅλου μεγάλου ἑλληνικοῦ κόσμου. Δὲν κατάρθωσεν ὅμως νὰ ἐκπορθῇ τὰς πεπωρωμένας ψυχὰς τῶν τότε ῥιζοσπαστῶν, ὁ δὲ κ. Γλάδστον ὠφελήθη σπουδαίως ἐπ' ἀγαθῷ αὐτοῦ τε καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης ἀποτυχίας, διότι ἐκτοτε μεγάλῃν ὑπέστησαν μεταβολὴν αἱ περὶ ἡμῶν καὶ τῶν δούλων ἀδελφῶν μας δοξασίαι του, καθὼς ὠφελήθη καὶ ὁ κ. Βράιλας, ὅστις σήμερον ὑποστηρίζει ὡς πρεσβευτὴς τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων τὴν ιδέαν μιᾶς ἀδιαίρετου μεγάλης Ἑλλάδος, ἐλευθέρως πολιτευομένης ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Γεωργίου.

Ἐσπευσαν λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἕλληνες διεπρέθησαν εἰς Φιλίππιν καὶ Ῥωμαῖον, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξεβράχην καταστρεπτικώτερος καὶ παντὸς ἄλλου ἀπαισιώτερος, διότι ὑπεδαυλίζετο ὑπὸ τοῦ ξένου, οἱ δὲ φιλέλληνες σύμμαχοι ἐνησμενίζοντο βλέποντες ὅτι ἀνὰ πᾶσαν νέαν ἀφαίμαξιν ἡ Ἑλλάς ἐλειποθύμει καὶ ἔτεινεν αὐτοπραϊρέτως τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας.

Ὁ Φίλιππος ἦτο Ρουμελιώτης, παλληκαρὸς ἀτρόμητος, ἀπεστρέφετο τὴν ἀσιατικὴν μαλθακότητα, ἐν ἀνάγκῃ συνεμερίζετο ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὸ κρίθινον ψωμὶ τοῦ στρατιώτου, τὰς κακουχίας, τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὸ ποτάμι, ἐγνώριζε κατ' ὄνομα ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς του, ὅλους τοὺς συντρόφους του, τοὺς ἐνεθάρρυνε διὰ γενναίων ἀμοιβῶν, καὶ μετὰ τὰ μεγάλα ταῦτα κεφάλαια δὲν ἐφοβήθη νὰ ἀντιπραταχθῇ μόνος κατὰ τῶν

1. Ὁ κ. Γλάδστον μετὰ πολλῆς πεισμονῆς ὑπεστήριξε τότε ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ συναίνεσιν ποτὲ ἡ Κυβέρνησις τῆς Βασιλείας εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Ἑπτανήσου, διότι ὅχι μόνον θὰ ὁμολόγει τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐνοχλίαν καὶ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἡ παραχώρησις αὕτη, διὰ νὰ ἦναι συνεπής, θὰ τὴν ἡνάγκαζε νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐπομένως ὑπὲρ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπερ βλάστημον, ἀδύνατον, ἀπαράδεκτον.

Ῥωμαϊκῶν λεγεόνων καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τεράστια. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξαντληθεὶς ἡττήθη κατὰ κράτος εἰς Κυνὸς Κεφαλᾶς ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου, ἐκθύμως ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νικητῶν καὶ . . . ἐπροσκύνησεν ὁ γενναῖος.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ τελικὴ αὕτη καταστροφή, ὁ Φλαμίνιος, κερδίσας τινὰς ἐκ τῶν προκρίτων Ἀκαρνάνων, τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ διεγείρωσι διὰ παντὸς τρόπον κατὰ τοῦ Μακεδόνα τὸν λαόν, ὅστις ἐφιλίππιζεν. Οἱ Ἀκαρνᾶνες, ἐν οἷς περιλαμβάνοντο βεβαίως καὶ οἱ Λευκάδιοι, ἔμενον ἀκλόνητοι ἐν τῇ μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου παλαιᾷ συμμαχίᾳ των, εἴτε διότι διεκρίνοντο, κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον, ἐπὶ σταθερότητι χαρακτῆρος, εἴτε διότι ἔτρεφον ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἀποστόλων τούτων ἀπεφασίσθη ἐν Κερκύρᾳ ἡ συγκατάθεσις μιᾶς ἐθνικῆς συνελεύσεως, εἰς ἣν ἤθελεν ἀνατεθῇ ἡ λύσις τοῦ ἐκκερμῶς ἐθνικοῦ ζητήματος, καὶ ἐξελέχθη ἡ Λευκὰς ὡς τόπος κεντρικώτερος καὶ ἀσφαλέστερος παντὸς ἄλλου πρὸς συζητήσιν ἀντικειμένων ἀδιασπᾶστος συνδεσμένων μετὰ τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Συνήρχοντο λοιπὸν ἐν Λευκάδι οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ῥωμαίου στρατηλάτου, πεισθέντες ἴσως ὅτι ἡ ἀπόλυτος τῆς συνελεύσεως πλειονοψηφία θὰ ἀπέκρουε τὰς ιδέας των, κατάρθωσαν διὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὑποσχέσεων νὰ σχηματίσωσι ψευδῇ ἀπαρτίαν, καὶ ἤρπασαν ἐξ ἐφόδου καὶ ἀσυζητητῇ ψήφισμα, δι' οὗ ἀπεφασίζετο πόλεμος κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ συμμαχία μετὰ τῶν Ῥωμαίων.

Γενομένης γνωστῆς τῆς ἐλευθερίας ἀποφάσεως, ὁρῶντος ἡγήθη μὲν ὁ δὲ λαὸς, ἀχαλίνωτος πάντοτε ἐν τῇ ὀργῇ του, ἐπετέθη κατὰ τῆς συνελεύσεως καὶ τὴν ἡνάγκασε νὰ ἀκυρώσῃ τὸ ψήφισμα καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς συζήτησιν τὸ σφαγιασθὲν ἐθνικὸν ζήτημα.

Δύο γνωστοὶ φίλοι τοῦ βασιλέως Φιλίππου, Ἀκαρνᾶνες, ἀνήκοντες εἰς τὰς ἐξοχωτέρας τοῦ τόπου οἰκογενείας, ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ ὁ Ἐχέδημος, διέπρεψαν τότε ἐν τῇ συνελεύσει ἐπὶ ῥητορικῇ δεινότητι καὶ πολιτικῇ τόλμῃ. Ἡ δὲ συνέλευσις, μεταμεληθεῖσα, ὅχι μόνον ἀπεδέχθη τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίαν, ἀλλὰ κατεδίκασεν ὡς προδότης τὸν Ἀρχέλαον καὶ τὸν Βιάνωρα, ἰσχυροὺς κομματάρχας, διότι ἐτόλμισαν, ἐνώπιον Ἑλλήνων πληρεξουσίων, νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν μετὰ τοῦ ξένου συμμαχίαν. Μετὰ τὸ ἄθλον τοῦτον ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ ὁ Ἐχέδημος ἐξητήσαντο καὶ ἐπέτυχον τὴν παῦσιν καὶ τοῦ ἀρχοντος Ζεύξιδος, κατηγορηθέντος ὡς αὐτοῦργοῦ τῆς ἀνθεθνικῆς προτάσεως καὶ αὐθα-

διάσαντος να φέρη αὐτὴν ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως. Ἐνὶ λόγῳ ἐγένετο ὁ κόσμος ἄνω κάτω καὶ φόβος ὑπῆρχε μέγας μὴ διαταραχθῇ ἡ δημοσία τάξις καὶ ἐπέλθουν σκηναὶ αἵματι καὶ πόλεμος.

Οἱ ἐπὶ προδοσίᾳ στιγμισθέντες ἔτρεχον τὸν ἔσχατον κίνδυνον, τῇ προτροπῇ δὲ τῶν φίλων τῶν ἦσαν ἔτοιμοι νὰ προσφύγῳσιν εἰς Κέρκυραν ὅπως τεθῶσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ῥωμαίων ἀρχῶν. Ἀλλὰ πολιτικοὶ ῥαδιοῦργοι διάσημοι, βαθεῖαν ἔχοντες γνώσιν τῆς ἐμφύτου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παλιμθουλίας καὶ γενναϊότητος, προστίμησαν νὰ ὑποκριθῶσι μετάνοιαν καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἄφεσιν τοῦ ἀμαρτήματός των παρ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες εἶχον υπογράψει τὴν καταδίκην των.

Ἐνεφανίσθησαν ἐπομένως ἐνώπιον τοῦ μαινομένου λαοῦ, καὶ μετὰ καρδίας συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ περὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Ῥωμαίων πρότασις των ἦτο ἀπόρροια ἀφιλοκερδοῦς πεποιθήσεως, ὅτι ἡ συνειδήσις τοῦ πολίτου ἔπρεπε νὰ μὲν ἔλευθέρῃ, ὅτι ὁ μακεδονικὸς ἀπολυτισμὸς δὲν εἶδυντο νὰ συνυπάρξῃ μετὰ τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας, ὅτι τέλος, ἂν ἡμάρτησαν, παρκαλῶν τὸν λαὸν νὰ τοὺς συγχωρήσῃ διότι ἡμάρτησαν τυφλωθέντες ἐκ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτός των. . . Ὁ δὲ λαὸς καὶ ἡ συνέλευσις ἐν τῇ νηπιότητί των ἔστερξαν μὲν ν' ἀποσύρῳσι τὴν καταδίκην, ἀλλὰ διετήρησαν ἀδιάσειστον τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου ψηφισθεῖσαν συμμαχίαν. Μετὰ ταῦτα ἐκηρύχθη ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως καὶ ἕκαστος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ δὲ Φλαμινίος, μαθὼν εἰς Κέρκυραν τὰ γινόμενα, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὕβριν, ἀπετάσας, πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν Φιλίππιζόντων, νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς τοὺς Λευκαδίους δι' ἣν μετῆλθον πίεσιν ἐπὶ τῶν πληρεξουσίων τῆς συνελεύσεως, καὶ χωρὶς προηγουμένης κηρύξεως πολέμου, δίκην πειρατοῦ, ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως ἐνώπιον τῆς νήσου μετὰ τοῦ στόλου του καὶ ἡγυκροβόλησε παρὰ τὸ Ἡραῖον.

Ποῦ ἔκειτο τὸ Ἡραῖον τοῦτο ἀδύνατον εἶναι νὰ προσδιορίσῃ τις σήμερον. Κατὰ πᾶσαν ὁμῶς πιθανότητα ὁ ἐχθρικός στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Ἀγίου Νικολάου, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Λάμιας, διότι ἐκεῖ κατέληγεν ἡ μεγάλη διώρυξ, ἣν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀνέσκαψαν οἱ Κορίνθιοι, ἐκεῖ δὲ προσωρμίζοντο πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ νέου λιμένος τὰ ἐκ Κερκύρας καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου εἰς Λευκάδα κατευθυνόμενα πλοῖα. Ἐπὶ τοῦ ἀμυώδους ἐκείνου αἰγιαλοῦ ἀπεβίβασεν ὁ Φλαμινίος τὸν στρατὸν του καὶ διὰ τῆς Γύρας καὶ τῆς Ἀμυζικῆς ἐπαρρυσίασθη ἐνώπιον τῶν λευκαδίων τειχῶν, καὶ στήσας τὰς μηχανὰς ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν ὑπερήφανον καὶ ἀτίθασσον Λευκάδα.

Ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς ἤλπιζε διὰ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης ἐπιδρομῆς νὰ τρομάξῃ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἀναιμωτῇ τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως, ἀλλὰ πᾶσα περὶ παραδόσεως πρότασις ἀπερρίφθη μετ' ἀγανακτήσεως. Ἡ ἐπιθεσις ὑπῆρξε φοβερὰ, ἀλλὰ πολὺ μανιωδὲς ὅτινες διεξήγαγον τὸν πόλεμον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετὰ πρωτοφανοῦς αὐταπαρνήσεως καὶ γενναϊότητος ἀπαρδειγματίστου.

Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, ὅστις ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀποκοπέντος ἰσθμοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν Πέραμα, διότι ἐκεῖθεν καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐπὶ ξυλίνης γεφύρας μετέβαινον εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην οἱ Λευκαῖοι· ἐξετείνετο δ' ἐπὶ τῶν παρακειμένων ὠραιότητων λόφων καὶ περιεκυκλοῦτο πανταχόθεν ὑπὸ πελωρίων κυκλωπέων τειχῶν.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Τίτου Λιβίου προκύπτει ἐναργῶς ὅτι τὰ νερά τῆς λίμνης ἦσαν καὶ πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν ὡς καὶ σήμερον ῥηχά, τουτέστι βατὰ καθ' ὅλην σχεδὸν αὐτῶν τὴν ἔκτασιν. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις προσεβλήθη ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος, ἐκεῖ ὅπου τὰ χῶματα, λιπαρὰ καὶ κάθυγρα, μεγάλας προσέφερον εὐκολίας εἰς τὰς πολιορκητικὰς ἐργασίας. Ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν κατὰ τὰ παράλιον ἐκεῖνα μέρη, ἐπομένως ἡ κυριώτερα τῶν Ῥωμαίων προσβολὴ συνεκεντρώθη πρὸς τὸ σιμεῖον ἐνθα σήμερον κεῖται τὸ Καλλιγόνι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκκλύπτετο ὑπὸ τῶν ὀρεῶν τῆς πόλεως συνοικίων.

Ἐκεῖ τὰ τεῖχη ἦσαν ἀσθενέστερα καὶ κατέρρεον εὐκόλως ὑπὸ τὰ ῥαγδαῖα κρούσματα τῶν κριῶν· ἀλλ' οἱ ἀκαταμάχητοι Λευκαῖοι ἔθετον τὰ ἀνδρεῖα στήθη των εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν συντριβομένων ὀγκολίθων καὶ ἀπέκρουον τὰς ἀκαταπαύστους ἐφόδους, διεγείροντες τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν πολεμίων· ὁ δὲ Φλαμινίος, βλέπων ματαιουμένους τὰς προσπάθειάς του, ἐσκέπτετο ἴσως νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ὅτε, πρόσφυγες Ἰταλοὶ, τυχόντες παρὰ τοῖς Λευκαδίοις ἀσύλου καὶ ἀδελφικῆς φιλοξενίας, προσεφέρθησαν νὰ εἰσαγάγῳσι τοὺς μαχητάς του διὰ μυστικῆς ἀτραποῦ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

Ἡ στυγερὰ προδοσία ἐτελέσθη μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἐν ὥρᾳ ζοφερᾶς νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀλαλάζοντες καὶ κρούοντες τὰς ἀσπίδας ἐπετέθησαν αἰφνης ἐκ τῶν νώτων κατὰ τῶν ἀκαταδραμάστων προμαχῶν τῆς Λευκάδος· πᾶσα ἀντίστασις ἀπέβαινε πλέον περιττὴ καὶ ματαία. Ἐδύναντο ἐπομένως, καταθέτοντες τὰ ὅπλα, νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ δὲν ἔστερξαν οἱ γενναῖοι νὰ ταπεινωθῶσι. Συνέρρευσαν ἀθρόοι ἐν τῇ ἀ-

γορᾷ, παρετάχθησαν εἰς μάχην καὶ ἔμειναν ἀκλόνητοι προσμένοντες τὴν τελευταίαν προσβολὴν τῶν νικητῶν· ὁ Φλαμινίος εἰσπηδήσας καὶ οὗτος μετὰ τοῦ στρατοῦ του διὰ τῶν ῥηγμάτων τῶν τειχῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ, περιζώσας πανταχόθεν τοὺς ἀτρομήτους μαχητάς, ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς.

Οὐδενὸς ἐφείσθησαν τὰ ξίφη τῶν Ῥωμαίων, οὔτε γέροντος, οὔτε γυναικὸς, οὔτε νηπίου. Ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξε ῥιζικὴ, τὸ δὲ ὄνομα τῆς Λευκάδος ἐσβέσθη ἐκ τῶν σελίδων τῆς ἱστορίας.

Κατακτηθείσης τῆς νήσου παρέδωκε τὰ ὅπλα εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἡ Ἀκαρνανία, ἥτις ἀδελφικῶς συμμετέσχε τῶν ἀγώνων τῆς μακρᾶς ἐκείνης πολιορκίας. Τὰ τεῖχη ἔπαθον σπουδαιοτάτην βλάβην, τὸσον ὥστε κατέστη ἀφεικτός ἡ ἐπισκευὴ των· ταύτην ἀνέλαβον ἐργολάβοι ἐκ τῆς ἐν Ἡπείρῳ Ἀπολλωνίας καὶ ἐξετέλεσαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπιγραφῆς ἀνακαλυφθείσης παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἀπολλωνιάται ᾠκοδόμησαν.

Ἀλλὰ τῶν αἰώνων ὁ ἀδιάκοπος χκλασμός καὶ αἱ ἀσθεεῖς χεῖρες τοῦ ἄγγλου τοποτηρητοῦ Temple' ἐπέφερον νέαν καταστροφὴν ῥιζικωτέραν τῆς πρώτης, σήμερον δὲ κεῖνται διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ μολύνουν οἱ ῥυπαροὶ πόδες τοῦ ζευγηλάτου, ἀγνοοῦντος βεβαίως τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ τὸν ἥρωικὸν θάνατόν των. Κεῖνται κατὰ γῆς νεκρά! καὶ καθὼς ἄλλοι Ἀπολλωνιάται δὲν θ' ἀναλάβωσι πλέον τὴν ἀνόρθωσιν των, οὕτω δὲν θ' εὐρεθῶσι μαχηταὶ ὡς ἐκείνους νὰ τὰ ποτίσωσι διὰ τοῦ αἵματός των!

Ἐκτοτε ἄπειροι συνέβησαν ἐπὶ τῆς νεκρᾶς Λευκάδος συμφοραί. Στίφη βαρβάρων τὴν κατεπάτησαν. σεισμοὶ καταστρεπτικοὶ τὴν κατεσπάραν, Γότθοι, Γαλάται, Σέρβοι, Φράγκοι πειραταὶ τὴν ἡττίμασαν, δουλεῖα ἀτελεύτητος τὴν ἐμάρκυνεν, εἴτε ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὴν δεσποτείαν καὶ τῶν Τόρκων, εἴτε ὑπὸ τὴν φθοροποιάν τῶν Βενετῶν προστασίαν, εἴτε ὑπὸ τὸν φονικὸν τῶν Ὀθωμανῶν ἀκινάκην, εἴτε ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ῥώσων, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἀγγλων. Μόνον σπάνιοι τινες σπασμοὶ τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων τῆς ὑπεδείκνυν ὅτι βαθεὺς λήθαργος καὶ ὄχι θάνατος εἶχε παραλύσει τὴν καρδίαν τῆς. . . Εἶχον ἤδη παρῆλθει δισχίλια ἔτη καὶ ἰδοὺ ἀκούεται πάλιν ἐν Λευκάδι κλαγγὴ ὅπλων ἐθνικῶν, καὶ βρονταὶ τηλεβόλου καὶ θόρυβος πολέμου καὶ ἀλαλαγμοὶ θηριώδεις. . .

Ἐτρεχε τότε τὸ ἔτος 1806. Ἀλλ' ὁ Τεπελενλής, ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως, ὁ ἀδελφὸς τῆς Καϊνίτζας, ὁ διαβόητος βεζίρης τῶν Ἰωαννίνων εἰχεν ἀποφασίσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ

1. Ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὸ ὕλικόν των ἐνδόξων τειχῶν τῆς ἀρχαίας Λευκάδος εἶδυντο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Μαύρας οἰκοδομουμένην μητροπόλιν, ὁ ἑλληνομάχος οὗτος, φθονῶν τὴν δόξαν τοῦ συμπατριώτου του Ἐλγίνου, ἐπεχείρησε μανιωδῶς τὴν κατεδάφισιν των.

ΤΟΜΟΣ Α'—1877.

ἐκπορθῆσθαι τὴν Λευκάδα, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἐνόσω ἐσώζετο τὸ καταφύγιον ἐκεῖνο, οὐδέποτε ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς γενναίους τῶν ῥομελιωτικῶν ὁρέων μαχητάς, καὶ ἐπομένως θεμελιώσῃ ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων τὸ κράτος καὶ τὴν δυναστείαν του. Ἐπετέθη λοιπὸν ὁ ἀλιτῆριος κατὰ τῆς νήσου ἄγων δισμουρίου Ἀλβανός. Ἡ δὲ κυβέρνησις, συναισθανομένη τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἀπέστειλεν ἀμέσως ὡς ἔκτακτον αὐτῆς ἐπίτροπον Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν, καὶ διεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν στρατιωτικὴν τῶν κατοίκων διοργάνωσιν καὶ τὴν ἀντιπάσης θυσίας διαφύλαξιν τῆς Λευκάδος ἀπὸ τῶν αἰμοφόρων ὀδόντων τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀμειλίχτου δράκοντος.

Ὁ Καποδίστριας ἀνεδείχθη μέγας ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς του καὶ ἐξετέλεσε διὰ μικροτάτων μέσων ἀληθῶς τεράστια. Κατόρθωσε διὰ τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητος καὶ τοῦ παραδειγματός του νὰ διεγείρῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν κατοίκων ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμόν, καὶ μετὰ ἐπτάμηνον ἥρωικὴν ἀντίστασιν κατέβαλε καὶ ἀπεδίωξε τὸν Ἀλῆν, κρύφα βοηθούμενον καὶ καθοδηγούμενον ὑπὸ ἀξιωματικῶν Εὐρωπαίων.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον, τὸ θαυμαστότερον, τὸ ἑλληνικώτερον κατόρθωμα τοῦ ἀειμνήστου Καποδιστρίου ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λευκάδι συγκέντρωσις ὅλων τῶν ἐνδοξωτέρων Καπετανάτων τῆς Ῥούμελης πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνεύουσας Λευκάδος, καὶ ὁ ἀδελφικός σύνδεσμος, ὅστις προέκυψεν ἐκ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων ὀπλαρχηγῶν τῆς δουλωμένης Ἑλλάδος. Οἱ Κλέφται μετεμορφώθησαν εἰς Κλεφτουριάν, δηλαδὴ ἀπέβησαν τὴν ἰδέαν τῆς ἀτομικῆς καὶ κεχωρισμένης κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντιδράσεως καὶ συνησπίσθησαν καὶ συνετάχθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κατζανώφη εἰς στρατὸν ἐθνικόν, ἐν καὶ μόνον ἔχοντα σύνθημα, ἄσπονδον κατὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος πόλεμον, ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκοντα, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς βασιανζομένης μητρὸς των.

Συνεκροτήθη λοιπὸν πάλιν ἐν Λευκάδι στρατιωτικὴ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐκ τῶν πολεμικωτέρων στοιχείων τοῦ ἔθνους καὶ ἐν εὐχαίαις καὶ χαραῖς ἐπανηγυρίσθη ὁ συνασπισμός καὶ ἡ ἀδελφοποίησις τῶν μελῶν αὐτῆς ἐντὸς τοῦ κατὰ τὴν συνοικίαν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ἐν τῇ πόλει κήπου τοῦ Α. Χαλκιοπούλου.

Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς τραπέζης ἐκάθισεν ὁ Καποδίστριας, ἐγερθεὶς δὲ πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶσιν οἱ συνδαιτημόνες, προέειπεν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπὶ τῇ προπόσει ταύτῃ οἱ γενναῖοι τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς πρόμαχοι σύραντες ἐκ τῶν κολεῶν τὰ ξίφη ὡμοσαν ν' ἀποθάνωσι μαχόμενοι ὑπὲρ Πίστews καὶ Πατρίδος.

της κνήμης καὶ τοῦ μηροῦ. Οἱ ὀδόντες ἦσαν τὸ πλεῖστον ἀνέπαφοι ὡς καὶ μέρητινα τῆς κάτω σιαγόνης. Τὸ κρανίον εἶχε μεταβληθῇ εἰς κόνιν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο ἐν Μιλάνῳ. Ἐν Δρέσδῃ δὲ τῇ 6 καὶ 7 Ἰουνίου σπουδαία συνάθροις ἔλαβε χώραν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἑταιρίας τῆς Νεοκριτικῆς Κάλπης, τῆς ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ δόκτορος Kuchenmeister.

Αἱ πρώτισται Ἑταιρίαι αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς μελέτην τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν σωμάτων ὑπὸ θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἐποψίν, ἀντιπροσωπεύοντο ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ.

Ἐάν ἐκρινέτις ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν παρισταμένων ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ (450 ἄτομα ἐν πόλει οἰκουμένη ὑπὸ 200,000 ψυχῶν) ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἀποτεφρώσεως εὔρε πολλὸν ὀλίγους ὁπαδοὺς ἐν Γερμανίᾳ. Ὅλως τὸ ἐναντίον ἐν τούτοις συμβαίνει, διότι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης, μόνον ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἀποτεφρώσις ἐγένετο ἀποδεκτή παρὰ τῇ πεφωτισμένῃ μερίδι τοῦ λαοῦ. Εἰς πλείους ὅσας πόλεις τῆς Γερμανίας, οἷον ἐν Βερολίῳ, ἐν Λειψίᾳ, ἐν Ἀμβούργῳ, ἐν Δρέσδῃ, ἐν Γόττᾳ, ἐν Βρέμῃ, ἐν Κολωνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδρῦθησαν σύλλογοι πρὸς μελέτην καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποτεφρώσεως. Ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις καὶ ὁ κληρὸς ἀντετάχθησαν ὅλως δυνάμειν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἀποτεφρώσεως, ἐμποδίζουσαι ἀπολύτως αὐτὴν, ὡς ἀντικειμένην εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἥτις μόνον τὸν ἐνταφιασμὸν ἀναγνωρίζει.

Ὁ Eberhard Richter, καθηγητὴς ἐν Δρέσδῃ, ὥρισε ῥητῶς ἐν τῇ διαθήκῃ του, ὅπως τὸ σῶμα του μετὰ θάνατον ἀποτεφρωθῇ. Ὅπως δὲ τύχη τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας ἐκ μέρους τῆς Σαξωνικῆς κυβερνήσεως, ἐκκληροδότησε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τὴν πόλιν τῆς Δρέσδης. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐν τούτοις ἠρνήθη τὴν πρὸς τοῦτο ἀδειαν, οἱ δὲ φίλοι τοῦ τεθνεῶτος, ὅπως ὑπακούσωσιν εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν, μετήνεγκον τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς Μιλάνον, ἐνθα ὑπάρχει κάμινος ἀποτεφρώσεως.

Πλείστα ὅσα ἔθνη, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία, τὸ Βέλγιον, ἡ Αὐστρία, ἡ Ῥωσσία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἀπέστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Δρέσδης. Εἰς μόνον Γάλλος παρέστη, ὁ καθηγητὴς Muller, ὅστις ὅμως ἐδήλωσεν ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Συνεδρίου ὅτι ἤλθεν ἐξ οἰκείας μόνον βουλήσεως, καὶ οὐχὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας, ἐνθα οὐδεὶς σύλλογος ἀποτεφρώσεως τῶν σωμάτων ὑφίσταται.

Δύο συνεδριάσεις ἔλαβον χώραν, ὧν ἡ μία κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἡ δὲ δευτέρα δημοσίᾳ. Ἐν τῇ πρώτῃ συνεδριάσει ἀνεγνώσθη ἐκ-

θεσις περὶ τῶν Συλλόγων τῆς ἀποτεφρώσεως ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Συνεζητήθησαν δὲ τὰ μέσα δι' ὧν δύναται νὰ ἐγερθῇ κάμινος ἀποτεφρώσεως ἐν Γόττᾳ, καὶ νὰ ὑπερνηκθῇ ἡ ἀποστροφή τοῦ κλήρου ἐπ' αὐτῇ. Ἀχρὶ τοῦδε δύο μόνον διαμαρτυρόμενοι κληρικοὶ ἐκηρύχθησαν δημοσίᾳ ὁπαδοὶ τῆς ἀποτεφρώσεως, ἀλλ' οὐδεὶς καθολικὸς κληρικός.

Ἐν τῇ δημοσίᾳ συνεδριάσει ὁ κ. Kinkel ἐπολέμησε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἀντιπάλων τῆς ἀποτεφρώσεως. Κατέδειξεν ὅτι ὑπὸ πρακτικὴν ἐποψίν ἡ ἀποτεφρώσις παρουσιάζει πλείστα πλεονεκτήματα, τῶν ὁποίων στερεῖται ὁ ἐνταφιασμὸς. Διὰ τῆς ἀποτεφρώσεως οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει μολυσματικῶν ἀναθυμιάσεων. Τὰ δὲ λείψανα τοῦ νεκροῦ δύνανται νὰ φυλαχθῶσιν εἴτε ἐν ἐκκλησίαις, εἴτε καὶ παρ' αὐτὰς τὰς κατοικίας, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν συγγενῶν.

Ἐπειδὴ ἡ διάλυσις τοῦ σώματος εἶναι ἀναπόφευκτος, δὲν εἶναι προτιμότερον, λέγει ὁ Kinkel, νὰ φυλάττωμεν κόνιν λευκὴν, καθαρὰν, ἄοσμον, ἢ σωρὸν σώματος σεσηπότος; Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος κατέκαυνον τοὺς νεκροὺς των, τὸ πρῶτον δ' ἐν ἔτει 787 ἐπὶ Κάρλου τοῦ Μεγάλου ἡ ἀποτεφρώσις ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Εἴτα ὁ κ. Schneider περιέγραψε τὰς διαφόρους καμίνους τῆς ἀποτεφρώσεως καὶ κατέδειξε τὴν τοῦ κ. Siemens ὡς ἐντελεστέραν πασῶν.

Χάρις εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, ἐν ὀλίγαις σιγμαῖς καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης καυσίμου ὕλης τὸ σῶμα μεταβάλλεται εἰς λευκὴν τέφραν, οἱ δὲ παριστάμενοι οὐδεμίαν ὁσμὴν αἰσθάνονται.

Ἐξ ὅλων τῶν συζητήσεων, αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ, κατεδείχθη ὅτι πάντες οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν ἀντιστρατευομένων τὴν ἀποτεφρώσιν καταπίπτουσιν. Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἀποτεφρώσεως δὲν εἶναι ποσῶς ἀπαιτητικοί. Οὐδόλως ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπιβάλωσι τὰς ἰδέας των εἰς τοὺς ἀντιθέτους· ἀλλ' ἐξαίτουνται πλήρη ἐλευθερίαν δι' ἐκείνους οἵτινες οἰκείᾳ βουλήσει ἐπιθυμοῦσι διὰ τῆς ἀποτεφρώσεως ν' ἀποφύγῃσι τὰ δυσάρεστα τῆς βραδείας ἐν τῇ γῇ διαλύσεως.

Ἐν τέλει τὸ Συνέδριον ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς ὅλας τὰς Κυβερνήσεις ὑπόμνημα καταδεικνύον τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν νεκρῶν, πρὸς δὲ καὶ παράκλησιν ὅπως ἀποτεφρωθῇ μετὰ θάνατον τὸ σῶμα παντὸς ἀτόμου αἰτήσαντος ῥητῶς τοῦτο.

Ἡ κατάκαυσις τῶν νεκρῶν ἐπετράπη ἤδη ἐν Ἑλβετίᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ζυρίχης. Ἐφημερίαις δὲ τῆς πόλεως ταύτης περιείχεν ἐσχάτως τὴν ἐξῆς νεκρώσιμον ἀγγελίαν·

«Ἀναγγέλλω εἰς ὅλους τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους μου Ολιβεράν εἶδησιν, ὅτι αὔριον τὴν 3

ὥραν μ. μ. θὰ παρέξω πρὸς ἀποτέφρωσιν, συμφώνως πρὸς ὅλους τοὺς κανόνες τῆς τέχνης, τὸν νεκρὸν τῆς μακροτίτιδος πενθερᾶς μου, ἥτις ἀπεβίωσεν ἐν πίστει πρὸς τὸν Κύριον. Τὸ νεκρικὸν φέρετρον ἐκτεθήσεται παρὰ τὴν κάμινον.»

Ζυρίχη, 3 Αὐγούστου 1877.

Ὁ ἐν βαθείᾳ θλίψει γαμβρὸς
BRANDOLF LICHTLER.

Τὸ ἐκδοθὲν ἀρτίως γ' τεύχος τοῦ «Ἀθηναίου» περιέχει· εἰς πίνακας σχεδιασθέντας ὑπὸ τοῦ φιλοπόνου ἀρχιτέκτονος κ. Ε. Ζίλλερ καὶ παριστάνοντας τὰ σπουδαιότερα ἀντικείμενα τοῦ ἐν Σπάτᾳ ἀνευρεθέντος ἀρχαιολογικοῦ θησαυροῦ. Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πινάκων τούτων παρέχεται εἰς τοὺς εἰδήμονας τῆς ἀρχαίας ἀσιατικῆς τέχνης, τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἰδίως καὶ Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, ἀφορμὴ νὰ ἀποφανθῇ κατὰ πόσον συγγενεῖται τὰ τῆς Ἀττικῆς ἀνευρεθέντα ἀρχαῖα πρὸς τὰ τῆς ἀσιατικῆς τέχνης ἔργα. Οἱ ἐν λόγῳ πίνακες συνοδεύονται ὑπὸ ἐκθέσεως τῶν κκ. Σ. Α. Κουμανούδη καὶ Ε. Καστόρη, ἐξ ἧς ἀποσπώμεν τὰ ἐπόμενα·

ΟΙ ΕΝ ΣΠΑΤΑ, ΑΡΧΑΙΟΙ ΤΑΦΟΙ

καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀνευρεθέντα.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ κ. Σχλείμαν ἀνεκάλυπτεν ἐν Μυκῆναις ἀρχαιοτάτους τάφους καὶ ἀνεύρισκεν ἐν αὐτοῖς πολὺτιμα καὶ πρωτοφανῆ τῆς ἀρχαίας τέχνης ἔργα, κατὰ τὸν αὐτὸν ἢ τύχην ἀνέδειξεν ἐν τῇ Ἀττικῇ τάφους συγχρόνους ἴσως τῶν ἐν Μυκῆναις, περιέχοντας ἔργα τέχνης, κατωτέρας μὲν ἀξίας κατὰ τὴν ὕλην τῶν ἐν Μυκῆναις, ἐξ ἴσου ὅμως σπουδαῖα καὶ ἱκανὰ νὰ χύσωσι φῶς εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἀττικῆς.

Ἐν τῇ μεσογαίᾳ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῆς ἀρκτικοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς θαλάσσης κεῖται ἐπὶ τινος λόφου τὸ χωρίον Σπάτα. Πρὸς μεσημβρίαν τοῦ χωρίου τούτου εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦ τοῦ λόφου καταπεσοῦσα κατὰ τὸν παρελθόντα ὀκτώβριον ἡ γῆ, ἥνοιξεν ὁπῆν, δι' ἧς κατελθόντες εἰς ὅ—6 μέτρων βάθος κάτοικοι τοῦ ῥηθέντος χωρίου, εὗρον τετράγωνον ὀχλαμον ἐντὸς τοῦ βράχου λελαξευμένον, καὶ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν τούτου πλευρὰν εἰσόδον εἰς ἔτερον μικρότερον ὀχλαμον ὡσαύτως τετράγωνον, καὶ πρὸς ἄρκτον τούτου εἰσόδον τρίτην μικροτέρου ὀχλαμου. Ἐλέγστο δὲ εὐθὺς τότε, ὅτι οἱ πρῶτοι καταβάντες εὗρον ἀρχαῖα πολὺτιμα πράγματα, ἃ ὅμως ἔμειναν ἀφανῆ ἐκτοτε.

Τὸ συμβούλιον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἅμα μαθὼν τὴν τυχαίαν ταύτην τῶν τάφων ἀνακάλυψιν, ἔπεμψε τὸν κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα ἐφορον τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Π. Σταματάκη, ἐπανελθόντα τότε εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐν Μυκῆναις ἀνασκαφῶν οὗτος, ἐλθὼν εἰς Σπάτα καὶ ἰδὼν, ἐβεβαίωσε τὴν ὑπαρξίν πναρχαίων τάφων ἐν τῷ ῥηθέντι χωρίῳ καὶ ἄλλοι δὲ μετ' αὐτὸν ἐπισκεφθέντες αὐτοὺς, ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ταχέως αὐτῶν ἐρεῦνης. Τὸ συμβούλιον δὲν ὤκνησε νὰ διατάξῃ τὴν ἐ-

ρευναν ταύτην δαπάναις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας· ὅθεν λαθὼν προηγουμένως τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ χώρου ἐν ᾧ οἱ τάφοι, κ. Μιχαὴλ Καλλιφρονᾶ, ὅστις πάνυ γενναιοφρόνως καὶ τὴν ἀδειαν ἔδωκε καὶ πᾶν δικαίωμα του ἐπὶ τῶν ἀνευρεθησομένων παρεχώρησεν εἰς τὴν ἐταιρίαν, ἥρξατο μετὰ τοῦτο τῆς ἐρεῦνης τῶν τάφων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου διὰ τοῦ κ. Π. Σταματάκη.

Ὁ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔμπειρος οὗτος ἐρευνητὴς, γινώσκων ὅτι τοιοῦτοι τάφοι ἔχουσι συνήθως εἰσόδον, ἀνοίξας πλησίον αὐτῶν τάφρον, ἀνεῦρε τὴν εἰσόδον, ἣν καθάρισας ἀπὸ τῶν πολλῶν χωμάτων, προσχώρησεν ἐφεξῆς εἰς τὴν πύλιν τοῦ μεγάλου τάφου, ἣν εὗρεν ἐκτισμένην μικροῖς λίθοις μετὰ ἀπλοῦ χρώματος καὶ ἄνω ἔχουσαν ὁπῆν, τὰς δὲ τῶν δύο ἄλλων τάφων ὁλῶς ἀνοικτάς. Βεβαίως δὲ οὗτος ὅτι μετὰ τῶν χωμάτων τῆς εἰσόδου καὶ τῆς κτιστῆς πύλης τοῦ μεγάλου τάφου ἦς τὸν τοῖχον κατέλυσε, εὗρε πολλὰ λείψανα τέχνης ἀτάκτως ἐσκορπισμένα, ἐκ χρυσοῦ μὲν ὀλίγα, πλείονα δὲ ἐξ ὕλου καὶ ἐλέφαντος, ὀλίγα ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πηλοῦ, ἔτι δὲ ἀνθρακκας καὶ ὅσα ἀνθρώπων.

Τὰ περιστατικά ταῦτα διηγείραν εὐθὺς τότε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἠνοίχθησαν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις πρὸς ἀναζήτησιν θησαυροῦ καὶ ὅτι πάλιν ἐκλείσθησαν. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐβεβαιώθη ὕπερον ὅτε ἐξητάσθη μετὰ πάσης προσοχῆς τὸ ἐντὸς τοῦ μεγάλου τάφου χῶμα. Ἐν χῷ τούτου ἀνευρεθῆσαν ὅσα καὶ ἐν τέλειον κρανίον ἀνθρώπου, ἀνθρακκας, διάφορα τῆς τέχνης ἔργα, ἀνεμεμιγμένα ἐν τοῖς χῷμασι μόνον ἐν τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ τάφου ὑπῆρχε σχετὸν ἀμετακίνητον χῶμα, ἐν ᾧ παρετηρήθη γρῶμα ἐκ τέφρας ἀνθρώκων μετὰ ὅστων κεκαυμένων, οἷον στῶμα εὗρεθῇ καὶ εἰς τοὺς τῶν Μυκηνῶν τάφους, ὡς βεβαίως ὁ ἀνευρεθὼν ταῦτα κ. Σταματάκης.

Ἡ ἐν προτέροις χρόνοις σύλλησις τοῦ τάφου τούτου ἐβεβαιώθη ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν δύο παρακειμένων μικρῶν τάφων, ἐν οἷς ὁλῶς ὀλίγιστα καὶ εὐτελεῖα πράγματα εὗρεθῃσαν μετὰ τῶν χῷμάτων. Εἰπομεν ἄνωτέρω ὅτι τούτους ἅμα ἀνακαλυφθέντας ἀνηρνήθησαν κάτοικοι τινες τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι βεβαιοῦσιν ὅτι ὀλίγιστα πράγματα εὗρον ἐν αὐτοῖς. Ἡ σύλλησις λοιπὸν ἐγένετο ἐν ἀρχαίοις χρόνοις, ὅτε ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Μακεδόνων καὶ ἐτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπεχείρησαν οἱ τότε τυμβωρύχοι τακτικὴν τῶν ἀρχαίων τάφων ἐξέτασιν καὶ σύλησιν. Ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῇ προῖ ἐτῶν ἀνακαλυφθεῖση νεκροπόλεις τῶν Ἀθηναίων, τῇ παρὰ τὴν εἰσόδον τῆς πόλεως ἐκ Πειραιῶς, ἀνευρεθῆσαν τινες τάφοι ἠνεμημένοι καὶ σεσυλημένοι ἐν πολὺ προγενεστέροις χρόνοις.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν τριῶν ῥηθέντων τά-
φων ἢ μᾶλλον συγχρόνως ἀναζητήσας ἀνεκά-
λυψε πρὸς ἄρκτον τούτων ὁ αὐτὸς κ. Σταμα-
τάκης διὰ τάφρου καὶ ἄλλου παρακειμένου αὐ-
τοῖς μικροτέρου τάφρου τὴν εἴσοδον, δι' ἧς εἰσελ-
θὼν εἰς αὐτὸν καὶ ἀκριβῶς ἐρευνήσας, οὐδὲν λό-
γου ἄξιον εὑρεν ἐν αὐτῷ· διότι καὶ οὗτος ἡ-
νοίχθη ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις καὶ ἐσυλήθη.
Ἄλλαι ἐρευναι ἴσως ἀνακαλύψουσιν ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοῦ λόφου ἢ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλησίον κειμένων
τὴν ὑπαρξίν καὶ ἄλλων ὁμοίων τάφων. Ταύτην
ὅμως τὴν ἀναζήτησιν, ὡς καὶ τὴν ἐξακολουθή-
σιν τῶν ἐν Μυκῆναις ἀνασκαφῶν ἀνέβλεπεν εἰς
ἄλλον καιρὸν τὸ συμβούλιον τῆς ἀρχαιολογικῆς
ἐταιρείας, ἐπειγόμενον νὰ τακτοποιήσῃ καὶ θέσῃ
εἰς τὰ ὅμματα καὶ τὴν μελέτην τῶν φιλαρχαίων
τούς ἤδη ἀνακαλυφθέντας θησαυροὺς τῶν Μυ-
κηνῶν καὶ τοῦ Σπάτα ἐν ἰδιαίτερω μουσεῖῳ, ἐν
τῷ ἄνω πατώματι τοῦ μεγάλου μεσηδόμου τοῦ
νέου Πολυτεχνείου τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Πα-
τησίων, ὃ παρεχώρησε πρὸς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις
εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν, αὕτη δὲ ἡτοί-
μασεν ἐξ ἰδίων πόσας τὰς πρὸς ἐναπόθεσιν καὶ
ἀσφαλῆ διαφύλαξιν τῶν ἀρχαίων τούτων κειμη-
λίων ἀναγκαίως θήκας καὶ λοιπά.

Τὰ ἐν τοῖς τάφοις τοῦ Σπάτα ἀνευρεθέντα
ἀνέρχονται εἰς 2,000 καὶ πλέον ἀντικείμενα ἐκ
ποικίλης ὕλης, ἥτοι χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ,
ἐλέφαντος, ὕλου ἢ ὑελοειδοῦς τινος ὕλης, καὶ
πηλοῦ· ἐν αὐτοῖς ὅμως οὔτε γράμματα ἢ ἐπι-
γραφαὶ ὑπάρχουσιν, οὔτε νομίσματα, οὔτε σί-
δηρος, οὔτε εἰκὼν θεοῦ ἢ εἰδώλον, εἰμὴ μόνον
δύο τεμάχια εὐρέθησαν ὁμοιωμάτων ἀνθρώπου
ἀπὸ τῆς ὁσφύος καὶ κατωτέρω ἐν χυτῷ ἀνα-
γλύφῳ ὑελοειδοῦς ὕλης, καὶ κεφαλὴ ἀνδρὸς ἐν
κατατομῇ ἐξ ἐλέφαντος.

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς ἡγοράσθη ἐν
Παρίσις, ἐπὶ δημοπρασίας, ὑπὸ τοῦ κ. Μαρκησίου de Queux
de St Hilaire, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη ἡμῖν ἀντίγραφον.
Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΙ

Πρὸς τὰ μέλη τοῦ ἐν Παρίσι. Ἑλλ. κοιητάτου.

Εὐγενέστατοι Κύριοι,

Ἐσχάτως διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ῥώσχη ἔλαβον
τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γράψω. Τώρα πάλιν μὲ τὴν
ἐρχομὸν τοῦ ἀνεψιοῦ μου Γιαννίτζη εἰς τὰ αὐ-
τόθι ἐκπληρῶ τὸ χρέος μου, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ
διὰ τὴν ὁποίαν πρὸς ἐμὲ δεικνύετε εὐνοϊκὴν
διάθεσιν.

Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ καλοῦ ἀγαθίου καὶ φιλελ-
ληνισμὸν κινούμενοι ἔχετε πρὸς ἐμὲ τόσην ἀγά-
πην, ὥστε ὅχι μόνον τὸν υἱόν μου θέλετε ν' ἀ-
ναθρέψετε ἐλευθέρως καὶ ἀξίως τῆς δόξης τῶν
προγόνων του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνεψιόν μου ἐζη-
τήσατε διὰ νὰ τοῦ δώσετε τὴν αὐτὴν ἀναιτρο-
φήν, ὅθεν κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς τὸν συστήσω.

Ἐκπλέω μετ' ὀλίγας ἡμέρας μὲ τὸν στόλον

μας ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ. Εἴθε αἱ εὐχαί σας νὰ
μᾶς ἐνδυναμώσουν νὰ τὸν νικήσωμεν κ' ἐφέτος
ὡς καὶ ἄλλοτε! Καὶ εἴθε, ἂν τὸν νικήσωμεν, αἱ
δυνάμεις τῆς Εὐρώπης νὰ πᾶσωσι τὸν σκληρὸν
πόλεμον καὶ νὰ μᾶς δώσωσι τὸ ποθοῦμενον!

Μένω

τῇ 6 Ἰουλίου 1826 (ἔ. π.)

τῆς εὐγενείας σας

ἐξ Αἰγίνης

ὁλος πρόθυμος

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΑΡΙΣ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὁ σκύλος δάκνει, ὁ ταῦρος πλήττει διὰ τῶν
κεράτων, ὁ ἡμίονος λακτίζει καὶ ἡ μέλισσα κεν-
τᾷ. Ἄλλ' ὅσον εἶνε εὐκόλον νὰ σωθῇ τις παρα-
μερίζων ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς μελίσσης, τῶν κε-
ράτων τοῦ ταύρου, τῶν ὀδόντων τοῦ σκύλου
καὶ τῶν πετάλων τοῦ ἡμίονου, τοσοῦτον ἀπο-
βαίνει δύσκολον νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ ζώου, τὸ ὁποῖον
συγχρόνως κεντᾷ, λακτίζει, δάκνει καὶ πλήτ-
τει. Τὸ ζῶον τοῦτο καλεῖται σὺ κ' ἐγώ.

Ἡ πολυτέλεια τοῦ πλουσίου εἶνε σωλὴν διο-
χετεύων τὸ ὕδωρ δεξαμενῆς, ἐνῶ ἡ τοῦ πτωχοῦ
εἶνε θύρα ἀνοιγμένη εἰς πάσῃν ἐλεεινότητι, τα-
πείνωσιν καὶ αἰσχύνῃ.

Κατὰ τὸ τέρμα τοῦ προσκαίρου ἡμῶν στα-
δίου, πολλάκις πειθόμεθα ὅτι ὁ ἀσπονδότατος
ἡμῶν ἐχθρὸς ἦτο ὁ στενότερος ἡμῶν φίλος.
(Ἀλφόνσος Κάρ).

ΓΡΑΜΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΟΝ

Κύριε διευθυντά,

Ἐν τῷ τελευταίῳ «Δελτίῳ τῆς Ἑστίας» εἶ-
δον ἀπάντησίν σας πρὸς τὴν Καν Σ* περὶ πταρ-
μοῦ. Εἴχετε δίκαιον νὰ εἴπητε, ὅτι τὸ αἷτιον
τῆς εὐχῆς, ἣν ποιούμεεν ἐπ' αὐτῷ, διατελεῖ ἄ-
γνωστον. Ἐν τούτοις φαίνεται πως πιθανόν,
ὅτι τὸ «γαῖά σου» ἐκεῖνο σημαίνει περίπου «εὐ-
χομαὶ σοὶ ἵνα τοῦτο οὐδὲν σπουδαῖον σημαίνῃ»,
καθ' ὅτι ὁ πταρμὸς συνοδεύει συχνάκις ἐλαφρὰς
καταρροϊκὰς παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν,
αἵτινες πολλάκις δὲν περιορίζονται μέχρι τοῦ
σημεῖου τούτου. Ἀδικον δὲ φαίνεται ἔχων Γερ-
μανὸς τις διάσημος παθολόγος, θεωρῶν τὴν εὐ-
γὴν, ὡς συγχαρητήριον διὰ τὸ ἐλαφρὸν τῆς πα-
θήσεως.

Ὡς ὑμέτερος

ΘΑΛΛΟΣ.

Κατὰ τὰς πληροφορίες ἃς κατέλειπεν ἡ διοίκη-
σις τοῦ Καποδιστρίου, ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἑλληνι-
κοῦ βασιλείου κατὰ τὰ ἔτη 1821 καὶ 1828 (ἦ-
τοι κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ ὑπὲρ ἀνε-
ξαρτησίας ἀγῶνος) δύναται ὅπως κατὰ προσέγ-
γισιν νὰ ὑπολογισθῇ διὰ μὲν τὸ ἔτος 1821 εἰς
938,765, διὰ δὲ τὸ 1828 εἰς 753,400.